TEISINGUMO TEISMO (aštuntoji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. balandžio 27 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 6 ir 7 straipsniai – Paskolos užsienio valiuta sutartys – Paskolos sutarties pripažinimo negaliojančia dėl nesąžiningos šios sutarties sąlygos teisinės pasekmės – Sutarties sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui“

Byloje C-705/21

dėl *Győri Ítélőtábla* (Dėro regiono apeliacinis teismas, Vengrija) 2021 m. lapkričio 10 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. lapkričio 23 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

MJ

prieš

AxFina Hungary Zrt.

TEISINGUMO TEISMAS (aštuntoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Safjan, teisėjai N. Piçarra ir N. Jääskinen (pranešėjas),

generalinė advokatė J. Kokott,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– MJ, atstovaujamos *ügyvéd* L. Marczingós,

– *AxFina Hungary Zrt.*, atstovaujamos *ügyvéd* T. L. Horváth,

– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér ir K. Szíjjártó,

– Europos Komisijos, atstovaujamos N. Ruiz García ir Zs. Teleki,

* Proceso kalba: vengrų.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant MJ ir *AxFina Hungary Zrt.* (toliau – *AxFina*) ginčą dėl paskolos – suteikiamos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutarties pripažinimo negaliojančia teisinių pasekmių, kai šios sutarties sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, yra nesąžininga.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas [verslininkas] sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

4 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų [konkuruojančių verslininkų] naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Vengrijos teisė

5 Pagrindinei bylai taikomos redakcijos *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959 m. Įstatymas Nr. IV, kuriuo patvirtinamas civilinis kodeksas; toliau – Civilinis kodeksas) 231 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad, jeigu nenustatyta kitaip, pinigų skola turi būti sumokėta mokėjimo vietoje ta valiuta, kuri yra teisėta mokėjimo priemonė.

6 Iš Civilinio kodekso 232 straipsnio 1 ir 2 dalių matyti, kad, esant sutartiniams santykiams, išskyrus įstatyme numatytas išimtis, turi būti mokamos palūkanos, o taikytina palūkanų norma yra lygi centrinio banko bazinei palūkanų normai.

7 Pagal Civilinio kodekso 237 straipsnio 1 dalį, kai sutartis pripažįstama negaliojančia, turi būti atkurta iki šios sutarties sudarymo buvusi šalių padėtis.

8 Šio kodekso 237 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jei neįmanoma atkurti iki sutarties sudarymo buvusios padėties, teismas gali nuspręsti, kad sutartis galioja iki teismo sprendimo priėmimo momento. Pagal šią nuostatą negaliojanti sutartis gali būti pripažinta galiojančia, jei įmanoma pašalinti negaliojimo priežastį. Tokiu atveju turi būti nurodoma grąžinti tai, kas suteikta pagal sutartį, prireikus nenustatant priešpriešinės pareigos.

9 Pagal *az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. LXXVII dėl klausimų, susijusių su valiutos, kuria sudarytos tam tikros paskolos sutartys, pakeitimu ir su palūkanoms taikomomis taisyklėmis) nuostatas paskolos užsienio valiuta sutartys pakeičiamos nuo 2015 m. vasario 1 d. Šiame įstatyme Vengrijos teisės aktų leidėjas, be kita ko, numatė, kad likusios sumokėti sumos, išreikštos užsienio valiuta įstatyme numatytą dieną, konvertuojamos į nacionalinę valiutą, ir patikslino kriterijus, padedančius nustatyti nagrinėjamose sutartyse taikytiną palūkanų normą.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

10 2008 m. vasario 13 d. ieškovė pagrindinėje byloje su *AxFina* teisine pirmtake sudarė paskolos ir opciono sutartį, siekdama įsigyti transporto priemonę. Faktinė šios paskolos suma buvo 2 830 000 Vengrijos forintų (HUF) (apie 7 126 EUR), grąžintina per 120 mėnesių; už visą šį laikotarpį turėjo būti sumokėtos 920 862 HUF (apie 2 319 EUR) dydžio palūkanos.

11 Šioje sutartyje buvo numatyta, kad paskola suteikiama Šveicarijos frankais (CHF), o turi būti grąžinta Vengrijos forintais. Vengrijos forinto ir Šveicarijos franko keitimo kurso svyravimas turėjo įtakos ieškovės pagrindinėje byloje, kuri iki 2015 m. rugpjūčio mėn. toliau mokėjo mėnesines įmokas, prievolei grąžinti paskolą.

12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *Győri Ítélőtįbla* (Dėro regiono apeliacinis teismas, Vengrija) pripažino minėtą sutartį niekine, motyvuodamas tuo, kad jos sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, yra nesąžininga.

13 Be to, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal taikytinus Vengrijos teisės aktus nagrinėjama paskolos sutartis taip pat buvo negaliojanti dėl joje nustatytos sąlygos, pagal kurią išmokant paskolą taikomas pirkimo kursas, o grąžinant šią paskolą – pardavimo kursas arba kuris nors kitas nei nustatytas išmokant šią paskolą valiutos keitimo kursas.

14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pripažinus šią sutartį negaliojančia, pirmosios instancijos teisme – *Szombathelyi Törvényszék* (Sombatėjaus teismas, Vengrija) – buvo nagrinėjama byla dėl šio pripažinimo negaliojančia teisinių pasekmių nustatymo.

15 Pateikus apeliacinį skundą byla buvo iš naujo perduota prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

16 Šis teismas mano, kad nagrinėjama paskolos sutartis negali būti vykdoma be šio sprendimo 12 punkte nurodytos nesąžiningos sąlygos.

17 Dėl šios sutarties pripažinimo negaliojančia teisinių pasekmių minėtas teismas pažymi, kad Vengrijos jurisprudencijoje daugiausia laikomasi *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) patariamojo organo pozicijos, išdėstytos jo 2019 m. birželio 19 d. nuomonėje, kuri formaliai nėra privaloma.

18 Pagal šią nuomonę vienintelė teisinė pasekmė, kuri gali būti taikoma, kai paskolos sutartyje yra nesąžininga sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, yra „pripažinimas negaliojančia“ pagal Vengrijos teisę.

19 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad tik tuo atveju, kai sutarties negaliojimo pagrindas negali būti pašalintas, bylą nagrinėjantis teismas gali pripažinti šią sutartį laikinai taikoma iki jo sprendimo priėmimo dienos, o tai neišvengiamai susiję su minėtos sutarties nutraukimu ateityje. Šiomis aplinkybėmis negaliojimo pagrindo panaikinimas reiškia, kad vartotojui pašalinama visa valiutos keitimo rizika, kylanti dėl atitinkamos nesąžiningos sąlygos (teismas konvertuoja paskolą į Vengrijos forintus), arba jos dalis (teismas nustato valiutos keitimo rizikos viršutinę ribą), faktiškai pakeičiant tos sutarties turinį. Taigi nė viena šalis neįgyja neproporcingos turtinės naudos.

20 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar, atsižvelgiant, be kita ko, į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su Direktyvos 93/13 6 ir 7 straipsnių aiškinimu, toks požiūris yra suderinamas su šia direktyva.

21 Be to, šiam teismui kyla klausimas, ar nacionalinis teismas gali pripažinti galiojančia paskolos sutartį, kurioje yra nesąžininga sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, ir pakeisti šią nesąžiningą sąlygą Civilinio kodekso nuostatomis dėl valiutos, kuria grąžinama paskola, dėl palūkanų mokėjimo esant sutartiniams santykiams ir dėl palūkanų normos nustatymo.

22 Šiomis aplinkybėmis *Győri Ítélőtábla* (Dėro regiono apeliacinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„1. Ar pagal Direktyvos [93/13] 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiamas toks nacionalinės teisės aiškinimas, kad teisinės negaliojimo dėl nesąžiningos sąlygos su vartotoju sudarytoje sutartyje pasekmės, kai nesąžininga laikoma sąlyga yra susijusi su pagrindiniu teikiamos paslaugos dalyku ir dėl to sutartis (paskolos) negalėtų išlikti be nesąžininga laikomos sąlygos, yra šios: nacionalinis teismas, pripažinęs visą sutartį negaliojančia (t. y. kad visa sutartis negali išlikti ir sukelti vartotojui privalomų teisinių pasekmių):
   a) pripažįsta sutartį galiojančia, pakeisdamas suteiktos paskolos, kuri yra pagrindinis sutarties dalykas, sąskaitos valiutą į Vengrijos forintą, o sąskaitos valiuta išreikštą sumą pakeisdamas suma forintais, kurią vartotojas faktiškai gavo iš paskolos davėjo; taip nustatytai pagrindinei sumai taikomas palūkanas apskaičiuoja (pakeičia) kitaip, nei jos buvo apskaičiuotos negaliojančia pripažintoje sutartyje, kad „pradinė“ palūkanų norma sudarant sutartį būtų lygi sutarties sudarymo momentu galiojusios Budapešto tarpbankinės paskolos palūkanų normos, kaip orientacinio indekso (BUBOR), vertei forintais, pridėjus pirminėje sutartyje (išreikštoje užsienio valiuta) nustatytos palūkanų normos skirtumą;

b) pripažįsta sutartį galiojančia, nustatydamas viršutinę užsienio valiutos keitimo į Vengrijos forintą kurso ribą, t. y. sumažindamas valiutos keitimo kurso riziką, kuri faktiškai teko vartotojui ir kuri kilo dėl nesąžiningos sutarties sąlygos, iki tokio lygio, kurį teismas laiko pagrįstu, taip pat kurią vartotojas būtų galėjęs numatyti sutarties sudarymo momentu, o sutartyje nustatytą palūkanų normą palikdamas nepakeistą iki perskaičiavimo į forintus dienos, kaip imperatyviai reikalaujama vėliau priimtame įstatyme?

2. Ar, siekiant atsakyti į pirmąjį klausimą, yra svarbu, jog galiojimo pripažinimas pagal Vengrijos teisę:
   a) vyktų esant tokiai faktinei situacijai, kai tarp šalių vis dar egzistuoja sutartis, t. y. kai sutarties tolesniu galiojimu siekiama sudaryti sąlygas šalių teisiniams santykiams išlikti ir ateityje, ištaisant nesąžiningomis laikomas sąlygas atgaline data (kartu perskaičiuojant, pakeitus sąlygas, iki tos dienos gautą paskolą), taip pat apsaugoti vartotoją nuo ypač neigiamų pasekmių, kurios reikštų pareigą visą sumą grąžinti nedelsiant;
   b) arba vyktų esant tokiai faktinei situacijai, kai tarp šalių jau nebėra sutarties, kuri nagrinėtina byloje dėl nesąžiningos sutarties sąlygos, nes sutartis yra pasibaigusi arba todėl, kad kreditorius jau anksčiau ją nutraukė dėl įmokų nemokėjimo ar dėl to, jog sumokėtą sumą laikė nepakankama, arba bet kuriuo atveju todėl, kad faktinė situacija yra tokia, jog nė viena iš šalių nelaiko sutarties galiojančia, arba jos negaliojimas nebegali būti ginčijamas dėl teismo sprendimo, t. y. kai sutarties galiojimo pripažinimas atgaline data yra skirtas ne palikti galioti sutartį vadovaujantis vartotojo interesais, o leisti įvykdyti abipuses prievoles ir nutraukti teisinius santykius ištaisant nesąžininga laikoma sąlygą ar sąlygas?

3. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas į pirmąjį klausimą (a ir b punktus) atsakytų teigiamai, atsižvelgiant į antrajame klausime nurodytus aspektus, ar atitinkamos minėtos direktyvos nuostatos, esant antrajame klausime (a punktas) aprašytai faktinei situacijai, draudžia palikti galioti sutartį, [negaliojančias sutarties nuostatas] pakeičiant, iki įstatyme dėl konvertavimo į forintus numatyto pakeitimo dienos, nes pagal nacionalinės teisės nuostatas:

   – jei nenumatyta kitaip (kaip šiuo atveju), piniginės skolos turi būti grąžintos teisėta prievolės vykdymo vietos mokėjimo priemone,

   – esant sutartiniams santykiams apskaičiuojamos palūkanos, jei teisės nuostatos nenumato kitaip,

   – taikoma palūkanų norma yra lygi centrinio banko nustatytai bazinei normai, jei teisės nuostatos nenumato kitaip?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo

23 *AxFina* ir Vengrijos vyriausybė išreiškė abejonių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo.

24 *AxFina* teigimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo įvertinti Vengrijos teisės suderinamumą su Sąjungos teise (išimtinė šio teismo kompetencija). Be to, pateikti klausimai neatitinka Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio c punkte nustatytų aiškumo ir tikslumo reikalavimų. Tai pasakytina, pirma, apie priežastis, paskatinusias minėtą teismą pateikti šiuos klausimus, ir, antra, apie Sąjungos teisės normų, reikšmingų nagrinėjant antrąjį pateiktą klausimą, nustatymą.

25 Vengrijos vyriausybė mano, kad šis antrasis klausimas yra hipotetinis, nes grindžiamas su pagrindinės bylos aplinkybėmis nesusijusia prielaida, t. y. kad egzistuoja atitinkamo verslininko ir atitinkamo vartotojo sudaryta sutartis.

26 Būtina priminti, jog tam, kad Teisingumo Teismas galėtų pateikti nacionaliniam teismui naudingą Sąjungos teisės išaiškinimą, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio c punkte reikalaujama, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą būtų išdėstytos priežastys, kurios paskatino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą iškelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo, ir nurodytas ryšys, kurį jis nustatė tarp šių nuostatų ir pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 27 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

27 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes turi įvertinti tai, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų, kuriems taikoma svarbos prezumpcija, svarbą. Vadinasi, kai pateikiamas klausimas susijęs su Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimu ar galiojimu, Teisingumo Teismas iš principo turi priimti sprendimą dėl šio klausimo, nebent būtų akivaizdu, kad prašomas išaiškinimas visiškai nesusijęs su ginčo pagrindinėje byloje aplinkybėmis ar dalyku, kad problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į tą klausimą (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

28 Iš suformuotos jurisprudencijos taip pat matyti, kad vykstant SESV 267 straipsnyje numatytai procedūrai, pagrįstai aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos atskyrimu, nacionalinės teisės aiškinimas ir taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai, o Teisingumo Teismas turi kompetenciją priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo tik atsižvelgdamas į nacionalinio teismo nurodytas faktines aplinkybes (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

29 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ginčas pagrindinėje byloje susijęs su paskolos (išmokėtos užsienio valiuta, bet grąžintinos nacionaline valiuta) sutarties pripažinimo negaliojančia teisinėmis pasekmėmis ir kad šį negaliojimą lemia nesąžininga šios sutarties sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo trimis prejudiciniais klausimais siekia išsiaiškinti, ar pozicija, kad reikia laikytis 2019 m. birželio 19 d. *Kúria* patariamojo organo nuomonės, jog nacionaliniai teismai turėtų pripažinti tokią sutartį galiojančia, pritaikydami vartotojo prievoles pakeičiant jos turinį, atitinka Direktyvą 93/13.

30 Konkrečiai dėl antrojo klausimo reikia pažymėti, kad, pirma, tarp šiame klausime nurodytų prielaidų taip pat yra situacija, kai tarp atitinkamo verslininko ir atitinkamo vartotojo nebėra sutarties, ir, antra, šios prielaidos papildo nurodytąsias pirmajame klausime dėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

31 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nėra akivaizdu, kad pateikti klausimai nėra svarbūs siekiant priimti sprendimą pagrindinėje byloje ar iškelta problema yra hipotetinė.

32 Taigi reikia konstatuoti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl prejudicinių klausimų

33 Pirmiausia iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal sutarties sąlygą, kurią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laiko nesąžininga, valiutos keitimo rizika tenka vartotojui. Šio teismo teigimu, ši sąlyga susijusi su pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties pagrindiniu dalyku, todėl, konstatavęs šios sąlygos nesąžiningumą, jis šią sutartį pripažino negaliojančia. Būtent šiame kontekste šiam teismui kyla klausimas dėl pasekmių, kurių, pripažinus šią sutartį negaliojančia, turėtų kilti nuo jos sudarymo datos (2008 m. vasario 13 d.) iki 2015 m. vasario 1 d., t. y. datos, atitinkančios Vengrijos teisės aktuose numatytą terminą, kada paskolos užsienio valiuta sutartys turėjo būti konvertuotos į nacionalinę valiutą.

34 Būtent atsižvelgiant į šią informaciją, reikia atsakyti į pateiktus klausimus.

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

35 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal šias nuostatas draudžiama, jog tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, ši sutartis būtų pripažinta galiojančia ir kad vartotojo prievolių, kylančių pagal šią sąlygą, turinys būtų pritaikytas pakeičiant minėtos sutarties valiutą ir joje nustatytą palūkanų normą arba nustatant šios valiutos keitimo kurso viršutinę ribą.

36 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra pakankamai informacijos apie tai, kodėl siekiant atsakyti į pirmąjį ir antrąjį klausimus svarbi aplinkybė, kad nagrinėjamos paskolos sutarties pripažinimu galiojančia ir vartotojo prievolių, kylančių pagal šios sutarties nesąžininga pripažintą sąlygą, pritaikymu siekiama leisti nacionaliniam teismui nuspręsti dėl atitinkamo verslininko ir vartotojo tarpusavio prievolių ir nutraukti juos saistančius teisinius santykius, todėl nėra poreikio nagrinėti šių dviejų klausimų atsižvelgiant į šią aplinkybę.

37 Atsižvelgiant į tai, pirma, dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmių reikia priminti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjo Direktyva 93/13 siekiamas tikslas yra atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės išsaugant visos sutarties galiojimą, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

38 Aiškindamas Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad, kai verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, šis teismas negali papildyti sutarties, pakeisdamas šios sąlygos turinį (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

39 Vadinasi, nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui. Taigi teismo konstatavimas, kad tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principo turi lemti teisinės ir faktinės situacijos, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios sąlygos, atkūrimą, visų pirma suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką jo nenaudai

verslininkas nepagrįstai įgijo pagal minėtą nesąžiningą sąlygą (šiuo klausimu žr. 2022 m. kovo 31 d. Sprendimas *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 50 ir 55 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

40 Iš tiesų, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti nesąžiningų sąlygų, esančių vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje, turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo užkirsti kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui tokiose sutartyse. Ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad net jas pripažinus negaliojančiomis, nacionalinis teismas vis dėlto gali tiek, kiek būtina, papildyti sutartį, ir taip būtų užtikrinti šių verslininkų interesai (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 60 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

41 Taigi tam, kad nebūtų pažeistas šis tikslas, nacionalinis teismas negali ištaisyti sutarties negaliojimo, kurį lemia joje esančios sąlygos nesąžiningumas, pripažindamas šią sutartį galiojančia ir kartu pakeisdamas jos valiutą ir toje sutartyje nustatytą palūkanų normą arba nustatydamas šios valiutos keitimo kurso viršutinę ribą. Toks teismo įsikišimas galiausiai reikštų šios sąlygos turinio pakeitimą ir dėl to prieštarautų pirmesniame šio sprendimo punkte nurodytai jurisprudencijai.

42 Antra, vis dėlto iš jurisprudencijos matyti, kad jeigu, kaip nagrinėjamu atveju, visa verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis iš esmės turi būti pripažinta negaliojančia dėl panaikintos nesąžiningos sutarties sąlygos, tokia sąlyga išimtinai gali būti panaikinta ir pakeista dispozityviąja arba bendru šių sutarčių šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tokia galimybė taikoma tik tais atvejais, jei, pripažinus visą sutartį negaliojančia, tai turėtų ypač neigiamų pasekmių vartotojui ir dėl to jis nukentėtų (šiuo klausimu žr. 2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 41 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

43 Būtent tuo vadovaudamasis Teisingumo Teismas nusprendė, kad prireikus nacionalinis teismas turi galėti patenkinti prašymą pripažinti negaliojančia paskolos sutartį, grindžiamą tuo, kad sąlyga dėl valiutos keitimo rizikos yra nesąžininga, kai pripažinta, kad ši sąlyga yra nesąžininga ir kad sutartis negali be jos išlikti (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 56 punktą).

44 Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu pažymėti, kad, kai nacionalinis teismas mano, jog panaikinus nagrinėjamą paskolos sutartį vartotojas nukentėtų, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 42 punkte nurodytą jurisprudenciją, atitinkamos nesąžiningos sąlygos pakeitimas dispozityviosiomis nacionalinės teisės nuostatomis nėra vienintelė Direktyvą 93/13 atitinkanti pasekmė (šiuo klausimu žr. 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 39 ir 40 punktus).

45 Teisingumo Teismas patikslino: jei nėra dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos arba bendru šių sutarčių šalių susitarimu taikomos nuostatos, kuriomis galima pakeisti atitinkamas nesąžiningas sąlygas, ir jeigu vartotojas neišreiškė pageidavimo palikti galioti šias nesąžiningas sąlygas, taip pat, jeigu šios sutarties panaikinimas vartotojui sukeltų ypač neigiamų pasekmių, aukštas vartotojo apsaugos lygis, kuris turi būti užtikrintas pagal Direktyvą 93/13, reikalauja, jog tam, kad atkurtų realią sutarties šalių abipusių teisių ir pareigų pusiausvyrą, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visą savo vidaus teisę, turi imtis visų būtinų priemonių, kad apsaugotų vartotoją

nuo ypač neigiamų pasekmių, kurias galėtų lemti minėtos sutarties panaikinimas, be kita ko, dėl verslininko reikalavimo vartotojui nedelsiant grąžinti skolą (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

46 Esant konkrečioms aplinkybėms, Teisingumo Teismas, be kita ko, galėjo konstatuoti, kad nacionaliniam teismui nedraudžiama paraginti šalis derėtis, su sąlyga, kad jis nustato šių derybų ribas ir kad jomis siekiama įtvirtinti realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, atsižvelgiant, be kita ko, į vartotojų apsaugos tikslą, kuriuo grindžiama Direktyva 93/13 (šiuo klausimu žr. 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 42 punktą).

47 Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad jeigu nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į nagrinėjamos paskolos sutarties pobūdį, mano, kad neįmanoma atkurti šalių padėties, kurioje jos būtų buvusios, jeigu ši sutartis nebūtų sudaryta, jis turi užtikrinti, kad vartotojas galiausiai atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei nesąžininga pripažinta sąlyga niekada nebūtų egzistavusi (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 57 punktas).

48 Taigi nacionalinis teismas, siekdamas apsaugoti vartotojo interesus, gali, be kita ko, nurodyti grąžinti jam sumas, kurias paskolos davėjas nepagrįstai gavo remdamasis nesąžininga pripažinta sąlyga, nes toks grąžinimas atliekamas dėl nepagrįsto praturtėjimo (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 58 punktas).

49 Vis dėlto svarbu priminti, kad teismo įgaliojimai negali viršyti to, kas griežtai būtina sutarties šalių pusiausvyrai atkurti ir vartotojo apsaugai nuo ypač neigiamų galimo pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimo pasekmių užtikrinti (2022 m. kovo 31 d. Sprendimo *Lombard Lízing*, C-472/20, EU:C:2022:242, 59 punktas).

50 Taigi į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal šias nuostatas draudžiama tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, šią sutartį pripažinti galiojančia, o vartotojo prievolių, kylančių pagal minėtą sąlygą, turinį pritaikyti pakeičiant šios sutarties valiutą ir joje nustatytą palūkanų normą arba nustatant šios valiutos keitimo kurso viršutinę ribą.

Dėl trečiojo klausimo

51 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje yra ši sąlyga, draudžiama, kad ši sutartis laikotarpiu nuo jos sudarymo datos iki nacionalinės teisės aktų, kuriuose numatytas paskolos užsienio valiuta sutarčių konvertavimas į nacionalinę valiutą, įsigaliojimo, būtų laikoma galiojančia pakeičiant šią sąlygą nacionalinėmis teisės nuostatomis dėl paskolos grąžinimo valiutos, palūkanų mokėjimo esant sutartiniam santykiams ir palūkanų normos nustatymo.

52 Kaip pažymėta šio sprendimo 42 punkte, nors Teisingumo Teismas pripažino nacionalinio teismo galimybę nesąžiningą paskolos sutarties sąlygą pakeisti dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata, vis dėlto ši galimybė suteikiama tik išimtiniais atvejais, t. y. tada, kai dėl šios nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą šią sutartį ir dėl to atitinkamam vartotojui kiltų ypač neigiamų pasekmių, todėl jis dėl to nukentėtų.

53 Antra, reikia pažymėti, kad ši pakeitimo galimybė, vertintina kaip bendrosios taisyklės, pagal kurią atitinkama sutartis lieka privaloma šalims tik tuo atveju, jeigu ji gali būti toliau vykdoma be joje esančių nesąžiningų sąlygų, išimtis, siejama tik su dispozityviosiomis arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikomomis vidaus teisės nuostatoms ir grindžiama, be kita ko, motyvu, kad tokiose nuostatose negali būti nesąžiningų sąlygų (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dubziak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 59 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

54 Iš tikrųjų šios nuostatos turi atspindėti nacionalinės teisės aktų leidėjo siektą tam tikrų sutarčių šalių visų teisių ir pareigų pusiausvyrą tais atvejais, kai šalys arba nenukrypsta nuo standartinės taisyklės, kurią nacionalinės teisės aktų leidėjas numatė atitinkamoms sutartims, arba aiškiai pasirenka taikyti nacionalinės teisės aktų leidėjo šiuo tikslu nustatytą taisyklę (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dubziak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

55 Be to, iš šios jurisprudencijos matyti, kad negalima pašalinti sutarties spragų, kurias lėmė joje esančių nesąžiningų sąlygų panaikinimas, remiantis vien bendro pobūdžio nacionalinės teisės nuostatomis (šiuo (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dubziak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 62 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

56 Taigi į trečiąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, draudžiama, kad ši sutartis laikotarpiu nuo jos sudarymo datos iki nacionalinės teisės aktų, kuriuose numatytas paskolos užsienio valiuta sutarčių konvertavimas į nacionalinę valiutą, įsigaliojimo būtų laikoma galiojančia pakeičiant šią sąlygą bendro pobūdžio nacionalinėmis teisės nuostatomis, nes tokios nacionalinės teisės nuostatos negali veiksmingai pakeisti tos sąlygos, jeigu nacionalinis teismas atlieka paprastą pakeitimą, nereikalaujantį jo imtis veiksmų, lygiaverčių toje sutartyje esančios nesąžiningos sąlygos turinio patikrinimui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

57 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (aštuntoji kolegija) nusprendžia:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis

turi būti aiškinamos taip:

pagal šias nuostatas draudžiama tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, šią sutartį pripažinti galiojančia, o vartotojo prievolių, kylančių pagal minėtą sąlygą, turinį pritaikyti pakeičiant šios sutarties valiutą ir joje nustatytą palūkanų normą arba nustatant šios valiutos keitimo kurso viršutinę ribą.

2. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis

turi būti aiškinama taip:

pagal ją tuo atveju, kai dėl sąlygos, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui, nesąžiningumo negalioja paskolos – suteiktos užsienio valiuta, grąžintinos nacionaline valiuta – sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, draudžiama, kad ši sutartis laikotarpiu nuo jos sudarymo datos iki nacionalinės teisės aktų, kuriuose numatytas paskolos užsienio valiuta sutarčių konvertavimas į nacionalinę valiutą, įsigaliojimo būtų laikoma galiojančia pakeičiant šią sąlygą bendro pobūdžio nacionalinėmis teisės nuostatomis, nes tokios nacionalinės teisės nuostatos negali veiksmingai pakeisti tos sąlygos, jeigu nacionalinis teismas atlieka paprastą pakeitimą, nereikalaujantį jo imtis veiksmų, lygiaverčių toje sutartyje esančios nesąžiningos sąlygos turinio patikrinimui.

Parašai.